

Janko Blaho

ZÁHORÁCKÉ PJESŇIČKY

SÚBORNÉ VYDANIE

Editor
Peter Michalovič

hudobné entrum
MUSIC CENTRE SLOVAKIA

 ZÁHORSKÉ
MÚZEUM
SKALICA

Janko Blaho
Záhorácké pjesničky
Súborné vydanie

Janko Blaho

Záhorácké pjesničky

Súborné vydanie

Hudobné centrum Bratislava 2018
Záhorské múzeum v Skalici 2018

Janko Blaho
Záhorácké pjesničky
Súborné vydanie

Editor: Peter Michalovič

Vydalo Hudobné centrum v spolupráci so Záhorským múzeom v Skalici v roku 2018 ako svoju 135. publikáciu. Redakcia: Vladimír Godár. Jazyková redakcia: Eva Fordinálová (texty piesní), Katarína Godárová. Sadzba nôt: Grichmusic, s. r. o. Obálka: Pergamen. Fotografie: Archív Záhorského múzea v Skalici. Tlač: AEPRESS, s. r. o.

www.hc.sk

Publikáciu podporil z verejných zdrojov
Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

ISBN 978-80-89427-33-8 (print)
ISBN 978-80-89427-49-9 (ePDF)

Obsah

Príhovory	9
(Helena Jurasovová-Blahová, Eva Blahová)	
Podakovanie	11
(Viera Drahošová, Igor Valentovič)	
Vyznanie.	12
(Eva Fordinálová)	
Dr. Janko Blaho: <i>Záhorácké pjesničky</i>	15
(úvody k pôvodným vydaniam)	
Za pesničkami na Záhorí	25
(Zo zápisníka nár. umelca Janka Blahu)	
Slovo editora	49
(Peter Michalovič)	
Vznik slovenskej národnej hudby a „záhorácké pjesničky“	66
(Vladimír Godár)	
Zbierka piesní 1 – 1224	89
Slovníček (Janko Blaho)	749
Register piesní (Peter Michalovič, Vladimír Godár)	760
Zoznam obcí (Peter Michalovič)	791
Žánre (Peter Michalovič)	796
Fotografie	801
Resume	811
Summary	813
Resümee.	815

Príhovory

Za pesničkami po Záhorí som kedysi s otcom cestovala i ja. Dnes sú tieto spomienky už dávno minulosťou, ale o to sú vzácnejšie. Pre otca bolo zbieranie piesní veľkou záľubou, no pamätám si, že túto svoju činnosť bral veľmi vážne. Vedel s nositeľmi tradícií nadväzovať úžasný a neformálny kontakt. Dozvedel sa nielen to, ako Záhoráci žili, ale aj akí v podstate boli, čím sa živili, ako sa zabávali. Objavoval na potulkách mnohé ľudové talenty a zaznamenával ich pre budúce generácie.

Verím, že piesne, ktoré majú značnú hudobnú i textovú hodnotu, zaujmú po rokoch i v novom súbornom vydaní a spoločne prideme na to, že sa dá z týchto klenotov neustále čerpať, nachádzať v nich inšpiráciu i poučenie. Tento odkaz naplníme už po niekoľko generácií i v detskom folklórnom súbore Vienok, ktorý som práve pred 50 rokmi založila. Bohatá história Slovenska si to zaslúži, ba priam vyžaduje, aby sme spoločne nachádzali a objavovali skvosty a tešili sa z nich.

Helena Jurasovová-Blahová

Ľudová pieseň a spev sa cez tri storočia vinú ako niť našou rodinou. V 19. storočí bola vyhľadávanou speváčkou na skalických svadbách moja prastará mama Mária Blahová-Bellayová. Lásku k ľudovej piesni po nej zdedil jej jediný syn MUDr. Pavel Blaho, významný slovenský buditeľ, politik, lekár, altruista. Bol známy tým, že si svojim kultivovaným, pekným hlasom a presvedčivou interpretáciou získaval viac priaznivcov ako politickým rečníctvom.

Na profesionálnu úroveň posunul spevácke umenie v našej rodine môj otec Dr. Janko Blaho, prvý slovenský profesionálny operný spevák a skvelý interpret a šíriteľ záhoráckych pesničiek.

V rodinnej tradícii pokračujú do súčasnosti i ďalšie generácie potomkov. Som veľmi vďačná, že práca, úsilie, roky hľadania a zapisovania klenotov našej ľudovej piesne – otcova celoživotná láska – sa dočkali nového kompletného vydania.

Eva Blahová

PodĀkovanie

Ludov pieseň v sebe skrýva bohatstvo hudobného a slovného prejavu, ktoré priamo súvisí s minulosťou nášho národa, regiónu, nšich predkov a konkrétnych osobností. I preto sa vraciame k vydávaniu pvodnch prác, ktoré tvorili východiská k bližšiemu poznaniu urtej tmy v konkrétnom vývinovom období. K takýmto pat i zberateľsk dielo Dr. Janka Blaha *Záhorácké pjesnicky* z rokov 1948 aŹ 1986.

K novému sbornmu vydaniu prišlo spojenm úsilia dvoch inštituci, Hudobného centra v Bratislave a Zhorskho múzea v Skalici a najmä vďaka zanieteniu ich pracovníkov Vladimíra Godra a Petra Michalovia. Teší nás, Źe pre nov vydanie našli pochopenie i priami dedi autora pôvodného vydania spevnkov, dcéry Janka Blaha Helena Jurasovová-Blahová, Eva Blahová a syn Janko Blaho.

Podkovanie pat Eve Fordinlovej za jazykov redakciu pvodnch textov piesní, Dušanova Godrovi za prepis pvodnch nárečových textov Janka Blaha. A napokon pat podkovanie Stanislavovi Grichovi za notov prepis 1224 piesní z pvodnch spevnkov *Záhorácké pjesnicky*.

Viera Drahošová

riaditeľka Zhorskho múzea v Skalici

Igor Valentovič

riaditeľ Hudobného centra v Bratislave

Vyznanie

„Roztodivná krása.“ To je krása! Užasla som nielen nad množstvom piesní, ktoré vytryskli z duše Záhoria – množstvom motívov, variácií, vyznaní a poznania mnohotvárnosti života, ktorý na tejto Bohom požehnannej, ale aj skúšanej časti nášho Slovenska bol drsný a lyrický zároveň, prevalcovaný dejinnými udalosťami a opäť vstávajúci k slnku zásluhou mocnej vnútornej sily, ktorá Záhorákom nikdy nechýbala a formovala ich jedinečnosť.

A také sú aj naše „pjesničky“. Obsahujú všetko – šírky aj dialky nášho väčšinou rovinatého kraja, ale predovšetkým hĺbku. Pevnú vrastenosť do tejto nie veľmi žičlivej pôdy, ale hlbokými koreňmi schopnú preniknúť, ako naše borovicové lesy, až k životodarnej vlaha a čerpať z nej schopnosť prežiť za akýchkoľvek podmienok. Azda aj preto majú lesy, háje v piesňach bohaté zastúpenie.

Vopred viem, že túto „roztodivnú krásu“ nemôžem obsiahnuť. Že azda len môžem „nasvietiť“, čo ma najväčšmi prekvapilo a zaujalo. Pochopiteľne, ako vo väčšine ľudových piesní, prioritným inšpiračným motívom je láska. Láska – a jej variácie, zásahy sociálnych problémov do nej – a najčastejšie problémy so „zeleným vjenečkom“: jeho strata – dôsledky a vyrovnávanie sa s nimi, resp. so sklamaním z nenaplnenej lásky. Aj drsne: „*Budem prosit Boha, / lehája – stávaja, / ej, by mu uschli nohy, / jak tráva na roli, / rúža fjalová.*“ (267) Ale aj opačne: „*Nech mu Pán Bůh zdraví dá / v jeho manželstve / a já budem spočívat / v čistém panenstve.*“ (924). (Prekvapila ma metafora íst spolu „*pod ribíz*“ s významom rajskeho zakázaného stromu, aj jednoznačná priorita „*čiernych očí*“: modré sa objavujú len raz, aj to v podivnom prirovnaní: „*oči modré jak vrabec...*“)

Prekvapujúci je aj častý výskyt alby – ranného lúčenia milencov po spoločne strávenej noci (ten bol obľúbený v západoeurópskej poézii trubadúrov), ale aj strach dievčata pred vydajom zo svokry, manželovho telesného násilia, alebo či nebude pred ňou uprednostňovať alkohol.

Častý je súzvuk prírodných motívov s vnútornými pocitmi, čo pôsobí dojemne lyricky.

Avšak najväčším prekvapením pre mňa bolo priam „historické zmapovanie“ života na Záhori. Niektoré piesne majú korene ešte v predhistorickom, predkresťanskom období (napríklad *Horela, linda, horela...* priam vnucuje asociáciu na známu *Horela, lipka, horela...*), ale historický podklad nájdeme už od počiatkov uhorského štátu v piesni *Stáua bitka, stáua / za Štefana kráľa* (Unín, 843; ide o zrážku s pohanskými veľkokniežatmi, so slovenskou účasťou: „*Stáua bitka, stáua, / v téj uher-skéj zemi, / bili sa junáci / s pohanma Slováci*“) až po 1. svetovú vojnu. O pohnutých udalostiach tureckých vpádov, napoleonských vojen sa dozvedáme prostredníctvom ich zásahu do osobných osudov – a vojenskú piesne majú po ľúbostných najbohatšie zastúpenie. Azda aj preto sa často stretávame s baladami.

Ďalšie prekvapenie bolo „zemepisné“: Dunaj. Záhoria sa takmer ani nedotýka, no o Dunaji sa spieva nielen v Závode či Levároch, ale aj v Mokrom Háji, Gbeloch, Bilkových Humenciach, Radošovciach... Morava inšpirovala iba štyrikrát, Rudava tri, Myjava ani raz.

Život na Záhori nebol nikdy ľahký, preto súboje o prežitie sa často objavujú aj v piesňach so sociálnymi témami: napätie voči vrchnosti (Naši páni, Skalický zemani...), zbojníctvo, a najmä vysťahovalectvo do Ameriky, ktoré Záhorie výrazne poznamenalo. A výrazné sú aj prejavy slovenského vlastenectva, najmä začiatkom 20. storočia, pred voľbami (agitky za voľbu Ferdinanda Jurigu a Pavla Blaha), lebo sa od nich očakávala ochrana slovenských záujmov v uhorskom sneme (voľby sa konali v Moravskom Sv. Jáne, rok 1910):

Vyhni z cesty svatojánskej,
čas je voľby ablegátskej,
sila ľudu v radoch táhne,
Pavel Blaho nepropadne,
sláva, nech žije!

Pavel Blaho je náš rodák,
roduvjerný náš Záhorák,
právo naše chce zastávať,
blahobytu napomáhať,
sláva, nech žije!

V každom prípade sa treba do pripravenej reedície *Záhoráckých piesníček* vhlíbiť vlastnými očami (a srdcom), každý „vnímateľ“ si v nich nájde „to svoje“, s vďačnosťou Záhorskému múzeu – PhDr. Petrovi Michalovičovi za ich sprostredkovanie.

Doteraz som Záhorie milovala, lebo som len cítila, že je moje, že som jeho súčasťou. Teraz už aj viem, prečo ho milujem. Pre jeho „roztodivnú krásu“, akú som nikde inde vo svete nenašla.

Eva Fordinálová

Dr. Janko Blaho: *Záhorácké pjesničky*

(úvody k pôvodným
vydaniam)

Dr. Janko Blaho: *Záhorácké pjesničky*

Vydal „Kružek Skalicičanů“ v Bratislave, 1948

Úvod I

Myšlienka vydať spevník záhoráckych pesničiek vznikla v krúžku mojich skalických priateľov, ktorí sa prihlásili k tradícii Bratstva sv. Hurbana. Svätý Hurban je patrónom skalických vinogradov. Táto tradícia neznamená len užívať pozemské statky, ale má predovšetkým úlohu zachrániť pre budúce generácie skvosty nášho ľudového umenia, v prvom rade ľudové piesne, výšivky a staré zvyky.

Ochetne som sa podujal zozbierať ľudové piesne po našich dedinkách. K nim som pridal tie, ktoré som poznal od detstva, od svojich rodičov a počúval ich na mnohých svadbách a ľudových slávnostiach.

Otec, nebohý dr. Pavel Blaho, bol znamenitým spevákom ľudových piesní a svojím typickým prednesom ich oživoval na celom Záhorí. Zo svojich vysokoškolských štúdií vo Viedni mal čulé spolkárske styky s našimi zeleninármi zo Záhoria a od nich sa naučil mnohým záhoráckym piesňam. Bola to menovite pani Kovarovičová, rod. Ozábalová a pán J. Koch, bývalý predseda spolku *Národ* vo Viedni, ktorí vynikali ako dobrí speváci ľudových piesní záhoráckych.

Prvým zberateľom a odborným znalcom ľudovej piesne na Záhorí bol skalický rodák, nebohý Jožko Novák, čajkovský farár. Jemu možno ďakovať nielen za prvý záznam piesní zo Záhoria, ale aj za objavenie speváckeho

talentu Marky Kubinovej. Bohužiaľ, tento nevšedný spevácky talent skosila predčasná smrť (zomrela 16-ročná).

Také bolo prostredie, v ktorom sa udržiavala idealizmom spomenutých folkloristických pracovníkov tradícia našej ľudovej piesne.

Zobierané piesne sú z územia medzi Bielou Horou a riekou Moravou. Urobil som tak z dôvodov etnografických a jazykových. Tunajší ľud je sebavedomý, hrdý, povoláním sú to maloroľníci, robotníci, zeleninári, ktorým panština nikdy neimponovala. Sú to okresy Skalica, Senica, Malacky, Bratislava. Usiloval som sa pokiaľ možno uviesť pri každej piesni miesto, kde som ju zaznačil. Niektoré z piesní sa spievajú aj mimo Záhoria a v rôznych variáciách. Podávam zásadne pôvodné znenie hudobné a textové, ako som ho zachytil. Možno sa mi to všade nepodarilo, pretože ľudová pieseň nepozná hraníc a ľahko sa prenáša na veľké diaľky.

Nemôžem nespomenúť ľudových spevákov zo Skalice, od ktorých som zaznamenal nejednu pieseň. Sú to ešte žijúci Ján Danielík (Klásek), roľník, Pavel Osvald, kováč, Tomáš Popovič, vinohradník a nebohý Ján Kvaltýn, roľník. Piesne kúckanske (Kúty) mi zaspieval s veľkou muzikálnosťou Stanislav Granec, kútsky rodák. Piesne z Brodského veľký milovník spevu Albín Mikula, hostinský a Ferdinand Dujsík-Apaka, muzikant. Ochotou dnes už nebohého bývalého poslanca Floriána Tománka, znamenitého speváka, som zaznamenal krásne piesne búranské (Borský Svätý Mikuláš), ktoré mi doplnil svojou skvelou pamäťou Štefan Liška, búranský rodák. Piesne z Kiripolca som získal ochotou Kornela Špelica, správcu-učiteľa. Piesne z Malaciek zaspieval Gustáv Matúšek.

Osobitnú kapitolu tvoria piesne z Chvojnice (skalický okres). Sú to piesne zväčša veselé, bez veľkého sentimentu, akoby chceli charakterizovať úrodnosť tohto kraja. Za obetavej pomoci správcu-učiteľa Kornela Grešu v Radošovciach a bývalého učiteľa v Chropove Vojtecha Prokopiusa, zaspievali mi ich Móric Kvaltýn, znamenitý ľudový muzikant z Viesky, Valentín Chocholáčec z Chropova a Anton Kučera z Radošoviec.

Za technicko-hudobnú spoluprácu ďakujem dirigentovi Národného divadla v Bratislave Ladislavovi Holoubkovi a za textovú úpravu spisovateľovi Ľudovi Zúbkovi.

Je mi milou povinnosťou poďakovať sa aj svojim kamarátom – chlapcom zo Skalice, Ľudovítovi Turkovičovi a Jánovi Macháčkovi za graficko-technickú obetavú spoluprácu pri vydaní spevníka.

Dr. Janko Blaho

Venované pamiatke nebohého Jožku Nováka, rímsko-katolíckeho kňaza, skalického rodáka, prvého zberateľa a nadšeného propagátora ľudových piesní zo Záhoria

Úvod II

Západné Slovensko, resp. Záhorie, t. j. úsek od Bratislavy po Skalicu, ohraňovaný Malými Karpatmi a Moravou, je kraj značne odlišný od ostatných končín Slovenska: jeho prevažne rovinný charakter vplýva aj na mentalitu ľudí, ktorí nemajú sklony k romantike ako ľudia z krajov horských; namiesto toho prevažuje v nich zmysel pre všednú skutočnosť, ktorá nedáva veľa podnetov na snenie. Tieto vlastnosti prejavujú sa aj v piesňach tohto kraja. Možno preto im naši uznaní zberatelia nevenovali doteraz pozornosť, ktorú by si zaslúžili.

Niektoré z týchto piesní spopularizoval dr. Janko Blaho, člen opery Národného divadla v Bratislave, rodák tohto kraja (zo Skalice), ktorý sa potom podobral na zásluhnú úlohu zozbierať všetky irečitejšie záhorácke piesne a vydať ich v tejto zbierke.

V úvode k tejto zbierke pokladám za potrebné zmieniť sa v krátkosti o rečovej stránke týchto piesní. Nebude to jazykovedná štúdia – spracovať odborne západoslovenské nárečia, to je tiež jedna z dôležitých a doteraz zanedbaných úloh slovenských lingvistov; – ako rodák z centra Záhoria chcem vysvetliť, ako si zostavovateľ spevníka pri zapisovaní piesní počínal, resp. prečo je pri zapisovaní piesní taká nejednotnosť. Prečo je v jednej pesničke *dířča*, v druhej *děřča*, v tretej *dzířča* a pod. Prečo sa tu stretáme s dvojtvarmi *milá-miuá*, *rodina-rodzina* atď.

Záhorie nemá jednotné nárečie. Medzi nárečím z okolia Malaciek a nárečím z okolia Skalice je veľmi podstatný rozdiel, takisto sa myjavské nárečie nápadne odlišuje napríklad od nárečia vajnorského. Spoločným charakteristickým znakom všetkých týchto nárečí je ich tvrdosť. Gramatické pravidlo o mäkkčení hlások *e* a *i* po *d-t-n-l* tu neplatí. Preto bolo potrebné zapisovať pesničky foneticky a vyznačiť mäkkčieňom mäkkú výslovnosť aj tam, kde normálne mäkkí hláska *e* a *i*. Kde mäkkčieň vyznačený nie je, tam sa vyslovuje tvrdo.

V malackom okrese sa *l* po samohláskach *a-o-u-ý* mení na tvrdé *l*, ktoré poznáme v poľštine vo forme tzv. prečiarknutého *l* a ktoré v tejto zbierke vyznačujeme písmenom *u*. Nehovorí sa teda Malacky, ale *Mauacky*, *uopata*, *houúb*. Zásady mäkkčenia sú: *d* mení sa pred *e* a *i* na *dz*: *dzedzina*,

dzířča, hodziny; *t* sa mení na *c*: *dzeci, cicho*. Ťažko však hovoriť o nejakom pevnom pravidle, keď pritom ostáva napríklad *ti* (Povidau sem *ti* – nie *ci*!) Hláska *e* nemäkčí. Slová *otec, tebja, dáte* atď. sa vyslovujú tvrdo. Nehovorí sa však všade jednotne. Vplyv školy prejavuje sa v tom, že mladé pokolenie mieša čím ďalej, tým viac spisovných výrazov do svojho nárečia. Ani medzi jednotlivými obcami nie je jednotnosť. Čím ďalej od Malaciek smerom na Skalicu, tým väčšími a častejšími sa stretáme s tvarmi príbuznými s nárečiami moravskými: v Skalici je vplyv Moravy už taký veľký, že slovesá nemajú príponu *-em*, ale *-u*, napríklad *budu, pújdu, tancuju*. V Skalici nerobia, ale delajú.

Preto sa zostavovateľ spevníka nesprával pri zapisovaní piesní nejakou jednotnou šablónou, ale živým úzom, t. j. zapísal ich tak, ako sa kde spievajú. Pre poznanie tejto lokalizácie je pri každej piesni uvedené miesto jej pôvodu.

Keďže sú mnohé slová odlišné od spisovnej reči, takže pre čitateľa, ktorý záhorácke nárečie nepozná, boli by ťažko zrozumiteľné, pripojujeme tu aj diferenciálny slovníček. Upozorňujem najmä na množstvo cudzích, z nemčiny prevzatých a spotvorených slov. Stretáme sa s nimi hlavne v pesničkách vojenských. Vysvetlenie je ľahké: dostali sa k nám z blízkeho Rakúska, kde záhorskí chlapi vojenčievali, a z Prešporka, ktorý v časoch pred rokom 1918 bol mestom trojrečovým. Tu pochytili slovenskí chlapi výrazy: *kver, pucovat, ekzecírovat, hajtman, urlaub, glída*.

Dúfame, že do tých čias, kým niekto nezozbiera a vedecky nezhodnotí a neroztriedi všetky záhorácke pesničky, vykoná svoje popularizačné poslanie aj táto zbierka, ktorú zostavovateľ dáva do rúk milovníkov slovenskej piesne so želaním, aby prijali za svoje aj záhorácke pesničky s takou láskou, s akou si obľúbili piesne z ostatných krajov Slovenska.

Ludo Zúbek

Dr. Janko Blaho: *Záhorácké pesničky*, 1. (2. vydanie)

Slovenské hudobné vydavateľstvo. Bratislava 1954

Západné Slovensko, resp. Záhorie, t. j. úsek od Bratislavy po Skalicu, ohraničený Malými Karpatmi a Moravou, je kraj značne odlišný od ostatných

končín Slovenska: jeho prevažne rovinný charakter vplýva aj na mentalitu ľudí, ktorí nemajú sklony k romantike ako ľudia z krajov horských; namiesto toho prevažuje u nich zmysel pre všednú skutočnosť, ktorá nedáva veľa podnetov na snenie. Tieto vlastnosti prejavujú sa aj v piesňach tohto kraja.

V úvode k tejto zbierke pokladám za potrebné zmieniť sa v krátkosti o rečovej stránke týchto piesní. Záhorie nemá jednotné nárečie. Medzi nárečím z okolia Malaciek a nárečím z okolia Skalice je veľmi podstatný rozdiel, takisto sa myjavské nárečie nápadne odlišuje napríklad od nárečia dvornického. Spoločným charakteristickým znakom všetkých týchto nárečí je ich tvrdosť. Gramatické pravidlo o mäkčení hlások *e* a *i* po *d-*, *t-*, *n-*, *l-* tu neplatí. Preto bolo potrebné zapisovať pesničky foneticky a vyznačiť mäkčeňom mäkkú výslovnosť aj tam, kde normálne mäkkí hláska *e* a *i*. Kde mäkčeň vyznačený nie je, tam sa vyslovuje tvrdo. Tvrdé *l*, ktoré poznáme v poľštine vo forme tzv. prečiarknutého *l*, vyznačujeme v tejto zbierke písmenom *u* (*uopata*, *houúb*, *chuapci* atď.).

Čím ďalej od Malaciek smerom na Skalicu, tým väčšmi a častejšie sa stretáme s tvarmi príbuznými s nárečiami moravskými: v Skalici je vplyv Moravy už taký veľký, že slovesá v prvej osobe nemajú príponu *-em*, ale *-u*, napríklad (ja) *tancuju*, *piju*.

Pri zapisovaní piesní nesprával som sa nejakou jednoduchou šablónou, ale živým úzom, t. j. zapísal som ich tak, ako sa kde spievajú. Pre poznanie tejto lokalizácie je pri každej piesni uvedené miesto jej pôvodu a spevák, ktorý ju spieval.

Niektoré z piesní sa spievajú aj mimo Záhoria a v rôznych variáciách. Podávam zásadne pôvodné znenie hudobné a textové, ako som ho zachytil. Možno sa mi to všade nepodarilo, pretože ľudová pieseň nepozná hraníc a ľahko sa prenáša na veľké diaľky.

Budem povďačný čitateľom za všetky doplnky (napríklad ďalšie slohy k jednotlivým piesňam), a najmä za piesne nové, t. j. také, ktoré nevyšli v nijakej zbierke a ktoré poznajú len starí pamätníci. Všetkými takýmito doplnkami zlepším prípadne ďalšie vydanie zbierky.

J. B.

